

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY
VA O'RTA MAXUS TA'LIM VAZIRLIGI**

SAMARQAND DAVLAT UNIVERSITETI

TARIX FAKULTETI

***MANBASHUNOSLIK VA TARIXSHUNOSLIK
KAFEDRASI***

2-kurs 202-guruh talabasi

Toshqulov SANJARning

ETNODEMOGRAFIYA fanidan

AFRIKA AHOLISI

mavzudagi

REFERAT

TEKSHIRDI: Ravshanov Sh.

Samarqand - 2016

AFRIKA AHOLISI MILLIY TARKIBI

REJA:

1. Afrika regionining geografik o'rni va siyosiy xaritasi
2. Tabiiy sharoiti va resurslari.
3. Afrika aholisi va mehnat resurslari.
4. Xo'jaligining umumiy tavsifi.
5. Afrika regionining subregionlari.

Xulosa

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Kirish

Afrika maydonining kattaligi bo'yicha Yevroosiyodan keyingi yirik materik. Materik maydoni 29,2 mln. kv.km, unga tegishli orollar bilan esa 30,3 mln. kv.km, bu yer quruqlik yuzasining 1/5 qismi demakdir. OroUaridan Madagaskar eng yirigi hisoblanadi. Hind okeanida joylashgan Sokotra, Zanzibar, Pemba, Mariya, Komor, Amirant, Seyshel, Maskaren (Mavrikiy, Reyunon va b.) va Atlantika okeanida joylashgan Madeyra, Kanar, Kabro-Verde, Bioko, San-Tome, Prinsipi, Vozneseniya, Avliyo Yelena, Tristan-da-Kunyaorollari ham Afrikaga qaraydi. Hozirgi vaqtda Afrikada jami 57 mamlakat mavjud bo'lib, shularnmg ko'pchiligi iqtisodiy qoloq mamlakatlardan iboratdir. Respublikalarning soni 50 ta, monarxiyalar 3 ta. G'arbiy Sahroyi Kabir, Eritreya hamda Moris oroli mamlakatlarining maqomi noma'lum.

Afrika hududining deyarli hammasi kristall jinslardan iborat bo'lgan qadimgi platformada joylashgan. Shuning uchun ham materik magmatik va metamorfik jinslarga juda boy. Xrom, temir, marganes, uran, mis, qalay, kobalt, oltin, platina, asbest, sludaning zaxiralari ulkandir. Materikning g'arbiy, markaziy va ayniqsa, janubiy qismlarida yirik olmos konlari mavjud. Afrika boksit va fosforitlarning zaxiralan bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinlarni egallaydi. Umuman olganda, Afrika dunyoda oltin zaxirasi bo'yicha birinchi o'rinni, olmos bo'yicha ikkinchi o'rinni (Avstraliyadan keyin) egallaydi. Unga dunyoda mavjud xrom, marganes, fosforit zaxiralarining 2/3 qismi, mis, uran, boksit zaxiralarining 25 — 35 foizi, tabiiy gazning deyarli 1/5 qismi va neft zaxirasining katta qismi to'g'ri keladi.

Afrika suv resurslariga boy. Yillik umumiy suv oqimi 5 ming kub. km. dan ortiq, shundan 25 % i Kongo, 10 %i Zambezi hamda 6 % i Niger daryolariga to'g'ri keladi. Nil daryosining yillik suv oqimi atigi 85 kub. km. ga teng, xolos.

Afrika aholisining soniga ko'ra (858 mln.) materiklar ichida Yevroosiyodan keyingi ikkinchi, uning o'sish sur'atlari bo'yicha esa birinchi o'rinda turadi. Afrika aholisi yiliga bir necha million kishiga ko'paymoqda. Aholining tabiiy o'sish sur'atlari Markaziy, Sharqiy va G'arbiy Afrika mintaqalari hamda mamlakatlarida (Niger, Chad, Uganda, Malavi, Gvineya, Angola, Mali, Keniya, MAR va b.) ayniqsa yuqori ko'rsatkichlar bilan ifodalanmoqda. Mazkur mamlakatlarda tug'ilish ko'effitsienti 40 promilledan ham yuqoridir. Afrika o'lim darajasining yuqoriligi va aholi o'rtacha umr davrining pastligi bo'yicha ham ajralib turadi. Umumiy o'lim ko'effitsienti 8—10 promilleni, bolalar o'limi ko'effitsienti esa 85 — 90 promilleni tashkil etmoqda. Aholining o'rtacha umr ko'rish davri 49 yoshdan oshmaydi.

Yirik, o'rta va kichik shaharlar miqdori katta bo'lgan hududlar qatoriga Nil deltasi, Mag'ribning dengiz sohili zonasi, Janubiy Afrika Respublikasi, Nigeriyaning Gvineya qo'ltig'i, Zimbabve, Zambiya va KDRdagi tog'-kon sanoati rivojlangan rayonlar kiradi. Afrikada aholisining soni 1 mln. dan ortiq bo'lgan 20 ga yaqin shahar mavjud. Qohira, Iskandariya, Keyptaun, Yoxannesburg, Lagos, Abijon, Kinshasa, Nayrobi, Addis-Abeba, Jazoir, Kasablanka, Dakar shular jumlasidandir. Qohira, Yoxannesburg, Lagos va boshqa ba'zi yirik shaharlar atrofida aglomeratsiyalar shakllangan.

Afrikada uchta yirik din alohida o'rin egallaydi. Shulardan mahalliy an'anaviy dinlar G'arbiy va Markaziy Afrikada, islom dini Shimoliy, G'arbiy va Sharqiy Afrikada, xristian dini Janubiy, qisman G'arbiy va Markaziy Afrikada hamda Efiopiyada tarqalgan.

1. Afrika regionining geografik o'рни va siyosiy xaritasi.

Afrika regionini materik safatida Yevrosiyo materigidan keyingi ikkichi o'rinda turadi. Maydoni 29,2 million km². Bu yerda quruqlik yuzasining 5/1 qismi demakdir. Region shimoldan janubgacha 8000 km bo'lsa, g'arbdan shaqqa 7500 km ga cho'ziladi. 1980 yillar o'rtalarigacha 50 dan ortiq mamlakatlar o'z mustaqilligiga erishdilar. 1906 yilgacha Yevropa mamlakatlari tomonidan, Buyuk Britaniya, Frantsiya tomonidan mustamlaka qilib kelindi. Ikkinchi jahon urushigacha Efiopiya, Liberiya 1947 yilda mustaqillikka erishdi. Angliya tomonidan 1922 yilda Yegipet mustaqillikka erishdi. qolgan davlatlar esa Frantsiya, Bel'giya, Portugaliya, Italiya, Ispaniya koloniyasi hisoblanib kelindi. Ikkinchi jahon urushida Sobiq ittifoqning g'alabasi natijasida Afrika mamlakatlarining mustaqillik ko'rishiga katta turtki bo'ldi.

Mustaqillik uchun milliy ozodlik harakatlari boshlanib ketdi. 1950 yillarga kelib Liviya, Yegipet, Rama, Gvineya, Marokash, Tunis, Sudan 1960 yilga kelib esa 17 ta mamlakat Madagaskar, Nigeriya, Kongo, Senegal, Rabom, Kamerun, Somali, Benin, Serro-Leone, Tanzaniya, Uganda, Ruanda, Brunda, Keniya, Zambiya, Malaviya, Gambiya, Botsvana, Lesota, Ekvatorial Gvineya, Mavritaniya kabi davlatlar 1962 yildan Aljir, Gvineya, Bissau, Angola, Mozambik va hokazolar mustaqil bo'ldi. 1980 yillarda Djibubi, Rodeziya, Seyshel orollari, Kanar orollari, Zimbebeve kabilar mustaqillikka erishdilar. Afrika, Yevropa kolonizatsiyasini bosh regionidir. SHimoliy Afrika 2000 yil avval kashf etilgan. 15 asr boshlarida buyuk geografik kashfiyotlar davrida Afrika tropik xududlari kashf etildi. Bu davrda Afrika ov qilinadigan qora tanlilar tutiladigan xududlar edi. Bu davrda qul qilib sotish natijasida Afrika 150 million odam yo'qotdi. Afrika mamlakatlari Yevropa, Osiyo, G'arbiy Yevropa mamlakatlari bilan dengiz tranzit yo'llari bilan bog'langan. 14 ta mamlakat dengizga chiqa olmaydi.

Ikkinchi jahon urushidan keyin mustaqillikka mustamaka tuzumining yemirilib borishi va milliy ozodlik xarakatlarining kuchayishi natijasida hozirgi zamon Afrika siyosiy kartasi mutlaqo o'zgarib ketgan. Avvalgi Yevropa davlatlari mustamlaka tuzumida bo'lgan bir qancha davlatlar o'z erkinligiga erishgan va o'nlab Yangi davlatlar tashil topgan. Hozirgi vaqtda Afrikada 57 ta mamlakat mavjud bo'lib, 53 tasi mustaqil va 3 tasi Ispaniya, Frantsiya, Buyuk Britaniya mulki bo'lgan davlatlar joylashgan. Buni jadvalda ko'rish mumkin.

№	Davlatlar	Maydoni (ming km ²)	Aholisi (mln kishi)	Poytaxti
1	Angola	1246,7	12,3	Luanda
2	Benin	112,6	6,6	Portonovo
3	Botsvana	582,5	7,6	Gaborone
4	Burkina-Faso	274,0	12,3	Uagadugu
5	Burundi	27,8	6,2	Bujumbura

6	Gabon	268,7	1,2	Librevil
7	Gambiya	10,4	1,4	Banjul
8	Gana	230,5	1,9	Akkra
9	Gvineya	245,8	7,6	Konakri
10	Gvineya – Bisau	36,1	1,2	Bisau
11	Jazoir	2381,0	31,6	Jazoir
12	JAR	1221,0	43,6	Tretoriya
13	Jibuti	23,2	0,6	Jibuti
14	Zambiya	752,6	9,4	Lusaka
15	Zimbabwe	390,3	11,4	Xarera
16	Kabo-Verde	4,33	0,4	Praya
17	Kamerun	475,0	15,8	Yaunde
18	Keniya	569,6	29,8	Nayrobi
19	Komor orollari	2,2	0,6	Morono
20	Kongo	341,0	3,1	Brazzaul
21	Kongo dengizi resp	2267,4		Kinshasa
22	Kot-Diuar	322,4	16,4	Yamusukro
23	Lesoto	30,3	2,2	Maseru
24	Liberiya	101,3	3,2	Monroviya
25	Liviya	1759,5	5,3	Tripoli
26	Mavrikiy	2,0	1,2	Port-Luis
27	Mavritaniya	1030,7	2,7	Nuakshot
28	Madagaskar	581,0	16,4	Antananarivu
29	Malavi	194,0	11,1	Lilongve
30	Mali	1220	9,3	Bomako
31	Marokash	446,5	29,1	Rabot
32	Markaziy Afrika	623,0	3,6	Bangi
33	Misr Arab resp	995	69,8	Koxira
34	Mozambik	784,0	19,4	Maputu
35	Namibiya	824,0	1,8	Vindkuk
36	Neger	1266,0	10,4	Niamey
37	Nigeriya	910,8	126,6	Abuja
38	Ruanda	26,4	7,3	Kigali
39	San-Tome va Prinsipi	0,9	0,2	San-Tome
40	Svazilend	17,4	1,1	Mbabane
41	Sershel' orollari	0,2	0,1	Viktoriya
42	Senegal	192,2	9,7	Dakary
43	Somali	627,6	7,5	Mogadishe
44	Sudan	2375,0	31,8	Xartum
45	S'erra-Leone	72,3	5,4	Fritaun
46	Tanzaniya	886,1	36,2	Dorrusalom
47	Togo	54,6	5,2	Lomi
48	Tunis	155,0	9,7	Tunis

49	Uganda	199,1	24,0	Kampala
50	CHad	1259,0	8,7	Njamena
51	Ekvatorial Gvineya	28,0	0,5	Malabo
52	Eritreya	125,0	4,3	Asmera
53	Efiopiya	976,0	65,4	Adis-Abeba
54	G'arbiy Saxroi Kabir	267,0	0,2	Al-Ayyun
55	Seutava Melil'ya (Isp)			
56	Reyun'on (Frantsiya)	2,5	0564	Sen-Deni
57	San Elenao	0,4	0,008	Jeymstaun

Bu mamlakatlarni ko'pligi iqtisodiy qoloq mamlakatlardan iboratdir. Respublikaning soni 50 ta, Monarxiya 3 ta. G'arbiy Saxroi Kabir, Eritreya hamda Moris oroli mamlakatlarning maqomi ma'lum.

2. Afrika tabiiy sharoiti va resurslari. Regionning tabiati o'ziga xos bo'lib, hilma-xil tabiiy resurslarga ega. Region xududining deyarli hammasi kristall jinslardan iborat bo'lib, qadimgi platformada joylashgan. SHuning uchun ham materik magmatik va metamorfik jinslarga juda boy. Foydali qazilmalari va gidroenergiya zapaslari, iqlim va tuproq taribiga ko'ra qishloq xo'jaligini rivojlantirish, sanoatni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'lgan regiondir. Rel'efi tekislik xarakterida plato, palaxsali tog'lardan iborat. Afrika regionni hali geologik jihadan to'la o'rganilmagan. Xrom, temir, marganets, uran, mis, qalay, kobal't, oltin, platina, asbest, suladaning zaxiralari ulkandir. Afrikaning asosiy mineral boyliklari kembriydan oldin va kembriy davrida hosil bo'lgan. Marganets rudalari, boksit, oltin, qalay, niobiy va asbest konlari kembriydan oldingi jinsdan tarkibida uchraydi. Afrika boksit va fosforlarning zahirasi bo'yicha dunyoda yetakchi o'rinni egallaydi. Umuman olganda oltin zahirasi bo'yicha birinchi o'rinni, olmos bo'yicha ikkinchi o'rinni (Avstraliyadan keyin) egallaydi. Unga dunyoda mavjud xrom, marganets, fosfor zahiralarining 2/3 qismi, miss, uran, boksit zahiralarining 25-35 foizini, tabiiy gazning deyarli 1/5 qismi va neft zahirasining katta qismiga to'g'ri keladi. JAR, Svazilend va Zimbabveda xrizotil-asbest konlari, JAR da surma va korund konlari, dunyodagi uran aralash eng boy oltin konlari, Zimbabveda xromit va oltin konlari, Gvineyada boksit konlari, Kanada marganets rudasi, boksit va oltin konlari, Kongoda kumush, Nigeriyada kumush va kolumbit, Madagaskar orolida grafit bor. Markaziy Afrikaning miss mintaqasida kembriy davrida hosil bo'lgan jinslar orasida Zambiyada ko'p uchraydi. Bu yerda miss bilan birgalikda kobal't, uran, Rux, Namibiyada vanadiy, berilliy va litiy konlari, Marokashda kobal't va polimetall konlari bor.

Janubiy Afrikadagi kumush, xromit, marganets, temir rudalari, titanmagnetit va flyuorit konlari quyi paleozoyda hosil bo'lgan. Jar va Kongo demokratik Respublikasidagi tub olmos, JAR va Zimbabvedagi ko'mir konlari, Saxroi Kabirning Jazoirga qarashli qismidagi neft konlari, Misrdagi marganets konari mezozoy (yura va bo'r davrlari)da hosil bo'lgan. Atlantika sohilidan Misrgacha cho'zilgan keng maydonda fosforit, Marokash, Jazoir va Tunisda temir,

qo'rg'oshin, ruz konlari mavjud. Liviya, Aljir, Nigeriya, Misr, Rabon, Angola davlatlari neft' resurslariga boy. Afrikning katta xududi tropik, subtropik iqlimida joylashgan. Issiqsevar o'simliklar uchun yetarli agroiklim resurslari bor. Yillik aktiv teperatura $6000^0-10000^0$ bo'lib katta qismida issiqsevar o'simliklardan katta hosil olish imkoniyatini yaratadi. Region suv resurslariga boy. Yillik umumiy suv oqimi 5 ming kub km dan ortiq, shundan 25% i Kongo, 10%i Zambezi hamda 6% i Niger daryolariga to'g'ri keladi. Nil daryosining yillik suv oqimi atigi 85 kub. km ga teng xolos.

Er osti suvlari notekis tarqalgan bo'lib, Saxroi Kabir, Namibiya cho'llari, Atlas tog'larida Efiopiya, Somali xududlarida juda kam. Yer resurslari kata 1/10 qism xududi o'rmon bilan qoplangan.

Tabiiy yaylovlar sifatida yarim dashtlar, savannalar zonalari hisoblanadi. 40% xududida chorvachilik imkoniyatlari bor.

3. Afrika aholisi va mehnat resurslari. Afrika antropogenez markazlaridan biri. Bu haqda 20-a.ning 50—70- yillaridagi topilmalar ko'rsatgan. Minglab yillar davomida Afrika da aholining turli etnik guruhlarini tarkib topgan. Hozirgi vaqtda Afrikada dunyo aholisining qariyb 1/10 qismi yashaydi. Irqiy tarkibi juda xilma-xilligi bilan ajralib turadi. Negroidlarning turli tiplari Afrika hududida Sahroi Kabirdan janubiga qarab tarqalgan. Jan. Afrikada bushmen va gottentot irq guruhlarini mavjud. SHimoliy Ani yevropoidlarning janubiga xos xalqlari egallagan. Negroid va yevropoidlarning qadimdan bir-birlari bilan aloqasi natijasida Efiopiya irq tiplari ham tashkil topgan. Madagaskar orolida mongoloidlar irqiga mansub aholi yashaydi.

Afrika aholisi juda ko'plab qabila va millatlardan tarkib topgan. Mustamlaka tuzumi aholi rivojlanishini to'xtatib qo'ygan. Mustamlakachilikka qarshi kurash, davlat mustaqilligiga erishish, milliy ongning o'sishi, madaniyat markazlarini tashkil etish — hammasi etnik birlashuvni tezlashishiga olib keldi. Buning natijasida Afrika da yangi xalq va millatlar tarkib topdi. Afrikaning ko'plab xalqlari hali yaxshi o'rganilmagan. Afrikada 4 ta lingvistik oila: afroosiyo, kongokordofan, nil-sahroi kabir va koysan til sinflari mavjud. Yevropoid irqiga taalluqli — ingliz, frantsuz, ispan, italiya, portugal va boshqa xalqlar Afrika aholisining 3% ni tashkil kiladi. Afrikada aholining 42% musulmon, 22% xristian, 36% mahalliy an'anaviy dinlarga e'tiqod qiladi.

Afrika aholisi uzoq vaqtlar yirik davlatlar mustamlakasi bo'lishi ta'sir qilib keldi. Qul qilib sotilishi, qattiq ekspluatatsiya qilinishi natijalari ham ta'sir etdi. Ikkinchi jahon urushidan so'ng tez ko'paydi. Yer sharining aholisiga nisbatan tug'ilishning yuqoriligi natijasida 50-yillardan 80-yillargacha 2-2,5 marta o'sdi. Arablar, negrlar, bo'shmenlar va hokazolar yashaydi.

Afrika regionini etnik tarkibi:

1. SHimoliy va SHimoliy-sharqiy qismida arablar va boshqa xalqlar yashaydi. Bunga Aljir, Tunis, Marokko, Liviya va Misr davlatlari kiradi.
2. SHarqiy, Markaziy, g'arbiy qismlari kirib, Xaus, bantoidlar, Atlantika bo'yi, Monde-Gvineya xalqlari yashaydi.

3. Ekvatorial oblast - Bantutil oilasi kiradi.
4. Janubiy oblast - Kosa, Zulu xalqlari, Yevropadan kelgan inglizlar, gollandlar, Frantsuzlar va boshqlar.
5. Madagaskar, Indoneziya til oilalari kiradi va oblastlarga bo'linadi.

Aholining tabiiy o'sish sur'atlari Markaziy, SHarqiy va G'arbiy Afrika mintaqalari hamda mamlakatlarida (Niger, CHad, Uganda, Malavi, Gvineya, Angola, Mali, Keniya, MAR va boshqalar) ayniqsa yuqori ko'rsatkichlar bilan ifodalanmoqda. Mazkur mamlakatlarda tug'ulish koefitsenti 40%dan ham yuqoridir. Afrika o'lim darajasining yuqoriligi va aholi o'rtacha umr davrining pastligi bo'yicha ham ajralib turadi. Umumiy o'lim koefitsenti 8-10%ni, bolalar o'limi koefitsenti esa 85-90%ni tashkil etmoqda. Aholining o'rtacha umr ko'rish davri 49 yoshdan oshmaydi. Zichligi 1 kv km ga 15 kishi to'g'ri keladi. Botsvana, Liviya, mavritaniya 1 kv km ga 72 kishi to'g'ri keladi. 25% aholi shaxarlarda yashaydi. Ayrim mamlakatlarda 50% gacha, ayrimlarida 10% ni tashkil etadi. Afrika aholisining soni 1 mln dan ortiq bo'lgan 20 ga yaqin shaharlar mavjud. Urbanizatsiya past darajada yirik shaharlar ko'p. qohira, Yoxannesburg, Lagos va boshqa yirik shaharlar atrofida aglomeratsiyalar shakllangan.

Feodal munosabatlar saqlanib qolgan. Mehnat resurslari yetarli. Afrikada 3ta yirik din alohida o'rin egallaydi. SHulardan mahalliy an'anaviy dinlar G'arbiy va Markaziy Afrikada, islom dini SHimoliy, G'arbiy va SHarqiy Afrika, xristian dini Janubiy, qisman G'arbiy va Markaziy Afrikada hamda Efiopiyada tarqalgan. Yevropoid irqiga ta'luqli-ingliz, frantsuz, ispan, italian, portugal va boshqa xalqlar Afrika aholisining 3% ni tashkil qiladi. Afrikada aholining 42: musulmon, 22% xristian, 36% mahalliy an'anaviy dinlarga e'tiqod qiladi.

4. Xo'jaligining umumiy tavsifi Region xujaligida milliy ozodlik harakatlari natijasida katta muvaffaqiyatlarga erishildi. Sanoati o'sdi. qishloq xo'jaligi masaydi. yog'ochni qayta ishlash tarmoqlari rivojlandi. Umuman olganda Afrika iqtisodiyoti qarashli og'ir uzoq davomli kurashni taqazo etadi. Lekin xaligacha xo'jalik tarmoqlar tarkibining mustamlaka tipii o'z mavqini sqlab qolgan. U quyidagi xususiyatlari bilan ajralib turadi:

1. tovar ahamiyati va mahsuldorligi past bo'lgan qishloq xo'jaligining ustunligi;
2. qayta ishlovchi sanoatning bo'sh rivojlanganligi;
3. transport tizimining qoloq holatda ekanligi;
4. noishlab chiaqirsh sohasining, asosan, savdo v xizmat ko'rsatish bilan chegaralanganligi.

Region sanoati boshqa region mamlakatlari sanoatidan past rivojlangan. Ko'pchilik mamlakatlarda milliy daromadning katta qismi qayta ishlov, qishloq xo'jaligining turli mahsulotlaridan qayta ishlov va mineral xom ashyodan olinadi. qayta ishlovchi sanoat JAR, Misr, Jazoir, Nigeriya, marokash, Liviya hamda Zimbabve, Tunis, KDR, Keniya mamlkatalarida yaxshi rivojlangan. Aynan shu mamlakatlar elektr energiya ishlab chiqarish bo'yicha ham Afrikada yetakchi. Region sanoatining 80%i 11 ta mamlakatda Misr, Jazoir, Marokash, Liviya, Nigeriya, Tunis, Keniya, Zambiya, Zair, Sudanda.

Ximiya sanoati: Marokash Aljir, Keniya, Uganda fosforitlar, kislota va o'g'itlar ishlab chiqariladi. Neft' qayta ishlash sanoati Jazoir, Liviya, Misr, Nigeriya JARda rivojlangan. JARda bundan tashqarii mashinasozlik, tog'-kon sanoati, metallurgiya, transport mashinasozligi rivojlangan. Vagonsozlik, kemasozlik Misr, Marokash, Nigeriyada elektr asboblari uskunalari. Aljir, Misr, Zair, Angola. Zimbabve, Tanzaniyada yog'ochni qayta ishlash sanoati Zair, Zambiya, Kongo, rama, Nigeriya, Zimbabve, va JARda, oziq-ovqat va yengil sanoat u yoki bu tarmog'i hamma mamlakatlarda rivojlanan. Masalan: Pal'ma yog'i-Nigeriya, S'erro-Leone, Rama, Zair, Kamerunda; shakar sanoati – Mavritaniya, Nigeriya, Keniya, Efiopiya, JARda; vinochilik – Jazoir, Tunis, Marokashda rivojlangan.

qishloq xo'jaligi: Afrikada yirik eksport mahsulotlari yetishtiriladi. Bular kofe, kakao, kauchug, choy, banan va hokazolar.

Kakao - G'arbiy Afrika,

Kofe – SHarqIy Afrikada

Kauchug – Liviya, Zair, Nigeriya, Madagaskarda

Paxta – Misr, Sudan, Ugunda va boshqa

Tamaki – Janubiy Afrika mamlkatalrida.

Bug'doy – SHimoliy qismida

Makkajo'huri – SHimoliy-sharqIy qismida.

qishloq xo'jaligi uchun yaxshi sharoitlarga ega. Region mamlaatlarining 70% aholisi qishloq xo'jaligi bilan band bo'lib agrar mamlakatlar hisoblanadi. qishloq xo'jaligi mahsulotlar ishlab chiqarishda dun mamlakatlari ichida mineral o'g'itlar kam ishlatiladigan region hisoblanadi. CHorvachilik regionda 12-13%ni tashkil etadi, 160 mingdan ortiq mahsuldorligi ancha past qora mollar uy hayvonlari hisoblanadi.

Transporti:Transkontinental' yo'llar yo'q. Transport tarmog'i bo'sh rivojlangan. G'arbiy va sharqiy Afrika qismlarida rivojlanayapi. O'rta Yer dengizidan to Gvineya qo'ltig'i Atlantikadan to Hind okeanigacha avtomobil yo'llari rivojlanayapti.

Dengiz transporti yirik davlatlarda eksportga xizmat qilmoqda.

Tashqi iqtisodiy aloqalari:

Tashqi savdo region eksportida katta rol' o'ynaydi, 90 % mahsulotlari hali ham qishloq xo'jaligi mahsulotlari hisoblanadi. Mineral xom-ashyo eksportning 2/3 qismi kakao va bobovilar, 1/3 qismi pal'ma, olivkovaya va kofe hisoblanadi. 30 dan ortiq davlatlar boshqa region davlatlari bilan aloqa qiladi. Ayniqsa Jazoir, Liviya, Angola, Gvineya, Marokash, Misr, Efiopiya rivojlanayotgan kapitalistik mamlkatlar bilan ham aloqalar rivojlanayapti.

Xulosa

Afrika makromintaqasi – bugungi jahon xo'jaligida ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, industrilashtirish darajasi, qishloq xo'jaligi (ziroatchilik va chorvachilik), transport tizimi bilan ta'minlanganligi, sog'liqni saqlash, ta'lim va fanning rivojlanishi jihatidan oxirgi o'rinda turadi.

Xalqaro mehnat taqsimotida qazib beruvchi sanoat, tropik va subtropik dehqonchilik mahsulotlari yetkazib berishga ixtisoslashgan. Ayni paytda xo'jaligida oltin va olmos, uran va boksit, fosforit, kokos yong'og'i va pal'ma yog'i, kofe va kakao ishlab chiqarish bo'yicha muhim o'rin tutadi.

Makromintaqaning iqtisodiy-geografik xususiyatlari quydagilardan iborat:

- Boshqa makromintaqalarga nisbatan Afrikaning o'ziga xos iqtisodiy-geografik holati avvalo ekvator uning markazidan o'tib ikkiga bo'ladi, shimolga va janubga tomon ekvatorial, tropik va subtropik kengliklar joylashgan.

- Issiqlik Afrika hududiga yil davomida bir xil tushadi, yil shimol va janubda bir-biriga qarama-qarshi, shimoliy yarim sharda yoz bo'lsa, janubiy yarim sharda qish yoki aksincha bo'ladi. Yil davomida qirg'oqlarini yuvib turgan dengiz va okean suvlari muzlamaydi, kemachilik uchun g'oyat qulay.

- Gibraltar bo'g'oz (14 km, Yevropa va Afrikani bir-biridan ajratib turadi), Suvaysh kanali Qizil dengiz bilan O'rta dengizni bir-biri bilan tutashtiradi), Adan bo'g'oz xalqaro ahamiyatga ega. SHu bilan birga ko'pgina mamlakatlar bevosita dengizga chiqa olmaydi (Mali, Niger, CHad va boshq.).

- Afrika makromintaqasi dunyodagi eng yuqori tabiiy o'sish sur'atlari (yiliga 3%) va yuqori tug'ilish ko'effitsientiga ega bo'lsada, o'lim sur'atlari ham kattaligi bilan ajralib turadi. Aholi yosh tarkibida 15 yoshgacha bo'lganlar salmog'i yuqori (45%). Makromintaqada aholi o'rtacha 1 km² ga 25 kishi to'g'ri keladi va g'oyat notekis joylashgan. Dengiz qirg'oq bo'yi, JAR, Zambiya, Zair va Zimbabve qirg'oq bo'yi rayonlarida 1 km²ga 50 kishidan 1000 kishiga qadar aholi to'g'ri kelsa, Sahroi Kabir, Kalaxari, Namib cho'llarida aholining zichligi 1 km²ga zo'rg'a 1 kishiga yetadi. Urbanizatsiya darajasi past, 30% atrofida. Afrikada 200 dan ortiq yirik shaharlar bo'lib, bu shaharlar atrofida aglomeratsiyalar shakllangan (Qohira, Iskandariya, Jazoir, Kasablanka, Addis-Abeba, Logos, Kinshaso, Yoxannesburg, Keyptaun, Durban va boshq.). Yirik shaharlar asosan iqtisodiy jihatdan bir muncha rivojlangan – JAR (59%), Misr (43%), Tunis (63%), Jazoir (63%) mamlakatlarda joylashgan bo'lib, shahar aholisi salmog'i nisbatan yuqori.

Lingvistik xususiyatiga ko'ra, afro-osiyo, kongo-kordofan, nil-sahroikabir va koysan til sinflari mavjud. Yevropoid irqiga mansub xalqlar Afrika aholisining 3%ni tashkil qiladi. Afrikada aholining 42% musulmon, 22% xristian va 36% mahalliy an'anaviy dinlarga e'tiqod qiladi.

Afrika mamlakatlarida ichki va tashqi migratsiya xarakterli. Afrikadan tashqi migratsiya Yevropa mamlakatlariga, Janubi-G'arbiy Osiyo mamlakatlariga (asosan Fors ko'rfazi), ichki migratsiya esa kambag'al mamlakatlardan nisbatan boy mamlakatlar Nigeriya, Kot-d-Ivuar, Marokko, Misr, Tanzaniya, Keniya, Zair va Zimbabvega yo'nalgandir.

Afrika siyosiy kartasida 55 ta mamlakat bo'lib, ularning ko'pchiligi rivojlanayotgan mamlakatlar guruhiga kiradi (1-ilova).

Mintaqada yagona iqtisodiy rivojlangan mamlakat Janubiy Afrika Respublikasidir. Mamlakatlarning ko'pchiligi boshqaruv shakliga ko'ra respublikadir. (Marokash, Lesato va Svazilend konstitutsion monarxiya), ma'muriy hududiy tuzilishga ko'ra ko'pchiligi (JAR va Nigeriya-Federativ) unitar davlatdir.

Afrika geosiyosiy va iqtisodiy holatiga ko'ra: SHimoliy, G'arbiy, Markaziy, SHarqiy va Janubiy Afrika mintaqalariga bo'linadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Ozod va obod vatan erkin va farovon hayot – pirovard maqsadimiz. 8-tom., T., «O'zbekiston», 2000.
2. Karimov I.A. Vatan ravnaqi uchun har birimiz mas'usmiz. 9—tom., T., «O'zbekiston», 2001.
3. Karimov I.A. Xavfsizlik va tinchlik uchun kurashmoq kerak. 10—tom., T., «O'zbekiston», 2002.
4. Karimov I.A. Tinchlik va xavfsizligimiz kuch-qudratimizga, hamjihatligimiz va qat'iy irodamizga bog'liq. 12—tom., T., «O'zbekiston», 2004.
5. Karimov I.A. O'zbek xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo'lmaydi. 13—tom., T., «O'zbekiston», 2005.
6. Karimov I.A. Inson, uning huquq va erkinliklari-oliy qadryat. 14—tom., T., «O'zbekiston», 2006.
7. Karimov I.A. Jamiyatimizni erkinlashtirish, isloxotlarni chuqurlashtirish, ma'naviyatimizni yuksaltirish va halqimizning hayot darajasini oshirish barcha ishlarimizning mezoni va maqsadidir. 15—tom., T., «O'zbekiston», 2007.
8. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch – T., «Ma'naviyat», 2008.
9. Karimov I.A. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari. – T., «O'zbekiston», 2009.
10. Abdullaev.O. Iqtisodiy geografiya va ekologiya. Namangan 2002.
11. Atlas Mira stranni mira v kartax i faktax. M.: ZAO “kompaniya”, AST-PRESS. 1999.
12. Axmedov.E., Sayidaminova.Z. O'zbekiston Respublikasi (qisqacha ma'lumotnoma). T., 1998.
13. Lomakin V.K. Mirovaya ekonomika. Rostov-, izd-vo Yuniti. 2007
14. Mirovaya ekonomika. Ekonomika zarubejnyx stran/Pod red. V.P.Kolesova, M.I.Os'movoy. –M., 2000.
15. Strыgin A.V. Mirovaya ekonomika. –M., 2002.
16. Soibnazarov A. O'rgimchak to'ri. //“XXI asr” gazetasi, 2009 yil 23 aprel', № 17 (283)-son.
17. O'zbekiston milliy entsiklopediyasi. 1—14 jildlar. T., Davlat ilmiy nashriyoti. 2000-2006.
18. O'zbekiston Respublikasi yillik statistik to'plam. –T., 2007.
19. Xodiev B. va boshq. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning “Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi, O'zbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yo'llari va choralari” nomli asarini o'rganish bo'yicha o'quv qo'llanma. – T.: Iqtisodiyot, 2009.
20. Population Reference Bureau 2008 Word Population Data sheet.
21. Ohmae K. The Bordless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy. - Fontana, 1990